

Anita MAŽIBRADIĆ

**JAMSTVO KAO PRAVNA ZAŠTITA OD ZLOUPOTREBE
DRŽAVNIH PRIHODA U KOTORU ZA VRIJEME
FRANCUSKE VLADAVINE
- 1808. GODINA -**

Ključne riječi: Francuska okupacija Boke Kotorske, finansijska uprava, jamstvo, zalog, Kotorani, Hercegovljani, novac, kuće.

Nakon sklapanja mirovnog ugovora u Tilzitu 8. jula 1807. između Napoleona i ruskog cara Aleksandra I, francuske trupe ušle su u Boku Kotorsku 12. avgusta iste godine. Francuski general *Marmont* je 27. avgusta objavio dekret o privremenoj organizaciji Boke Kotorske, podijelivši pokrajinu na tri kantona: kotorski, hercegovski i budvanski. U Kotoru je imao sjedište francuski kraljevski delegat, direktno nadležan poddelegatima u Budvi i Herceg-Novome. Sva pitanja iz oblasti državne uprave rješavala su se u kotorskoj kancelariji delegata, gdje se nalazila i državna blagajna (*Regio fisco*). U novom sistemu civilne i vojne vlasti, vrlo brzo je zaživjela nova fiskalna politika koja je imala za cilj da prihoduje što više novca potrebnog za izdržavanje vojske i teritorijalnih snaga ili žandarmerije (*Forza territoriale*). Uostalom, za planirani vojni pohod na Istok Napoleonu su bila potrebna ogromna materijalna sredstva, pa su Francuzi, dolaskom u Kotor, odmah donijeli propise o direktnim i indirektnim porezima i raznim taksama. U to su, među ostalim, spadale cestarina, glavarina, kućarina zemljarina itd., zatim carinske takse, na vino, ulje i druge poljoprivredne proizvode. So je bila značajna i tražena roba, pod državnim monopolom, pa su i trošarine bile značajne.

Veliki revolt u Boki izazvala je privremena finansijska i tarifna osnova, sa naloženom obavezom čitavom stanovništvu „na puno i nepromjenljivo izvršenje”, koju je 1. marta 1808. godine nametnuo vladin delegat Forlani. Ona je podvrgla carinjenju sve prirodne proizvode, kao i uvoz, izvoz i tranzit robe, po specijalnoj carinskoj tarifi. Bilo je predviđeno utamničenje na pet godina i naknada štete za sve one koji krivotvore finansijske pečate. Četvrtina iznosa od zaplijenjene robe ili novčanih globa pripala bi onome koji bi

slučaj prijavio, a ostatak je išao u fond žandarmerije. Na pokrajinskom kongresu bokeljskih predstavnika u Kotoru, održanom 6. februara, dakle, prije formalne objave finansijske osnove, bili su odabrani predstavnici za odlazak pred carski prijesto. Nisu se, međutim složili da li da idu u Pariz pred Napoleona ili u Milano, pred Nj. V. Eugena Napoleona, potkralja Italije i mletačkog principa.¹ Dakle, nesnosni tereti i kontribucije pritiskali su stanovništvo, ali i crkve i crkvena dobra.² Ne samo crkve, već i bratovštine (cehovske organizacije), morale su podnositi svoje proračune na uvid državnim vlastima.³

Ako se ima u vidu sve što je naprijed rečeno, nije teško pretpostaviti koliko činovnika je finansijskoj upravi bilo potrebno i pod kakvim kriterijumima su birani. Francuska legislativa je, shodno svojim ciljevima, i tu pronašla rješenje. Naime, činovnik nije mogao pokrivati određeno mjesto na ljestvici finansijskih poslova, ako država prethodno nije sebi obezbijedila osiguranje u slučaju bilo kakve zloupotrebe pri rukovanju državnim novcem, ili u slučaju bilo kakve pričinjene štete.

Za osiguranje od eventualne štete koju bi država pretrpjela u slučaju utaje novca ili pronevjere, zloupotrebe ili bilo kakve prevare od strane nekog činovnika (finansna), francuska administracija pribjela je specifičnom pravnom činu. To je bilo jamstvo u novcu, odnosno zalog nekretnina (*pieggio*) koje su pokrivale vrijednost zajamčenog novčanog iznosa. Tako je država štitila svoje interese. Francuska pokrajinska vladina delegacija u Kotoru sama je određivala kandidate za poreske i carinske poslove, za ubiranje trošarine (na so), uopšte, za sve fiskalne poslove, a kandidati su, da bi dobili mjesto u državnoj upravi, morali svečano izjaviti da su spremni svojim dobrima jamčiti da će svaka pričinjena šteta u obavljanju njihove dužnosti biti nadoknađena. Naravno, finansijska odgovornost bila je različita, pa se prema visini rizika u poslu određivala i različita visina novčanog iznosa za nadoknadu. Kandidati za finansijske poslove u državi nisu uvijek bili i odgovarajući jamci svog slabijeg imovnog stanja. U njihovo ime su se pojavljivali kao jamci dobrostojeći Bokelji. Oni su svojim nekretninama, shodno novčanoj cijeni jamstva, garantovali za njihovo pošteno obavljanje državne dužnosti.

Naveli bismo nekoliko zanimljivih primjera spisa o jamstvu, koji bi se, u pravnom smislu, mogli nazvati „ispravama o jamstvu”. Oni potiču iz arhivske građe Kotora iz 1808. godine. Ističemo da su ovi spisi javni, jer su nastali u opštinskoj kancelariji i zabilježeni su od strane zvaničnog pisara, uz

¹ Boka Kotorska je, pod Napoleonom, postala dio Kraljevine Italije (*Regno d' Italia*).

² Pavao Butorac, Boka Kotorska nakon pada Mletačke Republike do Bečkoga kongresa (1797-1815), Zagreb 1938, str. 121-122.

³ Isto, str. 129.

obavezno prisustvo sudije (giudice). Donosimo kratke sadržaje pojedinačnih arhivskih dokumenata.

* * *

Prvi od odabranih dokumenata predstavlja izjavu o jamstvu od strane konta Rafaela Ivanovića iz Dobrote, koji je u opštinskoj kancelariji u Kotoru, u prisustvu sudije Ivana Valerija, 14. jula 1808. godine, svečano i svojom voljom preuzeo odgovornost za odanu službu Petra Anđeli Radovanija i jamči za njega iznosom od 30000 fjorina kao budućeg, od vlasti odabranog ubirača poreza glavarine. Za izvršivost konte Ivanović garantuje (ulaže) sva, kao i pojedinačna svoja (nepokretna) dobra.

Tekst u originalu glasi:

Adi 14. luglio 1808. Cattaro.

Costituito personalmente in officio della canceleria comune il signor Rafael conte Ivanovich da Dobrota, per tale all' officio benissimo noto, quale sponte, con questo, ed ogni altro miglior modo, si costituisce e si e costituito pieggio e responsabile per la somma di fiorini trentamilla per conto della fedele amministrazione del signor Pietro Angeli Radovani nel carico di esattore del Regio Casatico della Provincia, al quale fu destinato della Regia delegazione generale provinciale, obbligando all' effetto dello Signor costituente tutti e cadauni li di lui beni nella piu ampla e solenne forma, ratificando et sic.

Presente il signor giudice Giovanni Valeri.⁴

* * *

Dana 25. jula 1808. godine stupio je u opštinsku kancelariju u Kotoru Mato Lipovac, isto iz Kotora, da bi se prijavio kao jamac i garant za valjanu i vjernu službu Jovana Popovića iz Risna, kao ubirača trošarine na so u Risnu. Jamči iznosom od 3000 franaka, i na ime tog iznosa zalaže sva svoja dobra koja u ovome gradu (Kotoru) posjeduje.

Tekst originalnog dokumenta:

Adi. 25 luglio 1808. Cattaro

Costituito personalmente nell' officio della canceleria comune il signor Mattio Lipovaz da Cattaro, quale persuaso dela probita di Zuanne di Demetrio Popovich da Risano, percio con questo, ed ogni altro miglior mo-

---

⁴ Državni arhiv - Istorijski arhiv Kotor (IAK), fond Opština Kotor (OK) I/O, *Regisstro Estraordinario Civil* 1808, st. 6/t.

do, detto signor Lipovaz si costituisce e si e costituito pieggio e responsabile per la buona e fedele amministrazione del sudetto Zuanne Popovich nel carico di Gabelloto del sale in Risano per la summa di franchi tremilla; obbligando all' effetto detto costituente tutti e cadauni li di lui beni stabili, esistenti in questa citta nella piu ampla e solenne forma, ratificando et sic. Presente il signor giudice Giovanni Valeri.⁵

* * *

Kapetan Andrija Lipovac pok. Nikole iz Kotor, budući da je uvjeren u poštenje Ivana Lučića pok. Marka iz Kotor, 26. jula 1808. godine došao je u opštinsku kancelariju i prijavio se kao garant za njegovo čestito i vjerno vršenje dužnosti kao pomoćnika magacionera u skladištu soli u Kotoru. Lipovac jamči iznosom od 7000 franaka, u ime čega zalaže kuću u Kotoru, u predjelu Gurdića, na br. 43, u kojoj stanuje.

Dokument u originalu:

Addi 26. luglio 1808. Cattaro

Costituito personalment nell' officio della canceleria comune il signor capitano Andrea Lipovaz quondam Nicolo da Cattaro, quale persuaso della probita di Giovanni Lucich quondam Marco pur da Cattaro, percio con questo, ed ogni altro miglior modo, che detto Lipovaz si costituisce e si e costituito pieggio e responsabile per la buona e fedele amministrazione del sudetto Giovanni Lucich nel carico di sottomagazioniere di sali in Cattaro, per la summa di franchi settemilla, obbligando all' effetto la casa di sua abitazione, esistente in questa citta nel Riparto Gordichio al numero 43, e cio nella piu ampla e solenne forma ratificando et sic.⁶

* * *

U pomenutim spisima je i izjava o jamstvu od 26. jula 1808. kojom Ilija Lombardić iz Kotor, uvjeren u poštenje Stanka Ivanova Delje, stanovnika Kotor, jamči iznosom od 500 franaka. Preuzima odgovornost da će Delja dobro i pouzdano vršiti dužnost carinika u prometu soli u Kotoru. U smislu izvršivosti svog jamstva zalaže kuću u svom privatnom vlasništvu koja se nalazi na prostoru kod crkve sv. Luke u predjelu *Marina*.

Originalan dokument glasi:

26. luglio 1808. Cattaro

⁵ Isto, str. 7/t-8.

⁶ Isto, str. 8.

*Costituito personalmente nell' ufficio della canceleria comune. Il signor Elia Lombardich da Cattaro quale persuaso della probita di Stanco Ivanov Deglia, abitante in Cattaro, perciò con questo ed ogni altro miglior modo, detto signor Lombardich si costituisce e si e costituito pieggio e responsabile per la buona e fedele amministrazione del sudetto Stanco Ivanov Deglia nel carico di gabellotto del sale in Cattaro, per la summa di franchi 500, obbligando all' effetto la casa di particolar sua ragione esistente in questa citta in Campo San Luca nel Riparto Marina, e cio nella piu ampla e solenne forma rattificando et sic.
Presente il signor giudice Triffon Lucovich.⁷*

* * *

U slijedećem dokumentu je slučaj da Kotoranin, odnosno Dobroćanin jamči za osobu iz Herceg-Novoga. Naime, kapetan Luka pok. Marka Dabinovića iz Dobrote, osvjedočen poštenjem Iva Carevića iz Herceg-Novoga stupio je 29. jula 1808. pred opštinskog pisara Petra Makrija i pred sudiju Ivana Valerija kao jamac Careviću. Preuzeo je odgovornost za njegovo časno obavljanje dužnosti trošarinskog činovnika u prometu soli u Herceg-Novome i na ime jamstva od 5000 franaka, založio kuću u svom privatnom vlasništvu, koja se nalazi u Kotoru, u predjelu *Fiumera*, na br. 236.

Dokument u originalu:

Addi 29 luglio 1808. Cattaro

Costituito personalmente in Dobota, alla casa dell' infrascritto costituente, innanzi a me Pietro Macri, cancelliere comunale ed alla presenza del giudice Giovanni Valeri.

Il signor capitano Luca quondam Marco Dabinovich da Dobrota, quale persuaso della probita del signor Giovanni Battista quondam Luca Zarevich da Castelnuovo, perciò con questo, ed ogni altro miglior modo, che detto capitano Dabinovich si costituisce e si e costituito pieggio e responsabile per la buona e fedele amministrazione del sudetto Givanni Zarevich nel carico di gabellotto del sale in Castelnuovo per la summa di franchi cinque milla, obbligando all' effetto la casa di particolare sua ragione posta in Cattaro nel Riparto Fiumera al numero 236 e cio nella piu ampla e solenne forma rattificando et sic.

Presente il signor giudice Giovanni Valeri.⁸

* * *

⁷ Isto, str. 8/t.

⁸ Isto, str. 9.

Andrija Redo iz Herceg-Novoga je od francuske uprave u Kotoru odabran za službu državnog carinika u svom gradu. Radi dobijanja i obavljanja te dužnosti, on za sebe lično jamči iznosom od 1000 franaka, i kao garanciju državi zalaže kuću u gradskom jezgru Herceg-Novoga, u predjelu crkve sv. Jerolima. Kuća bi, od trenutka njegovog potpisa pa nadalje, bila javna kaucija (jamčevina) u slučaju bilo kakve pronevjere ili neke druge štete na račun države.

Dokument u originalu glasi:

26. luglio 1808. Cattaro

Costituito personalmente in officio della canceleria comune il signor Andrea Reggio della Piazza di Castel Nuovo, quale dietro l'incarico a cui fu destinato di Regio Doganiere di questa Citta, adempir volendo al dovere predetto di garantire il regio interesse per la di lui amministrazione in detto carico, sponte perciò con questo, ed ogni altro miglior modo, obbliga e solennemente sottopone a garanzia del Regio interesse e cio per la summa di franchi milla, la di lui casa situata nella sudetta Piazza di Castel Nuovo in contrada di San Girolamo, la quale d'oggi in poi resta soggetta a cauzione pubblica per qualunque deffraudo od altro danno che derivar potesse per conto di esso costituente all'interesse pubblico; il tutto sotto obbligazione generale ratificando et sic.

Presente il signor giudice Giovanni Valeri.⁹

* * *

Kapetan Anton Radimiri, pok. Kavalira Boža iz Dobrote, dobro poznat sudiji i pisaru, prijavio se 28. jula 1808. godine kao jamac Luidiju Brambili, uvjeren u njegovu poštenje. Za Brambilu koji živi u Kotoru i treba da pokrije mjesto poreznika u budvanskom okrugu, jamči iznosom od 700 franaka, odnosno svojim pravima na imovinu koju u pokrajini ima, a posebno svojom kućom u Kotoru, u predjelu *Fiumera*.

Dokument u originalu:

Addi 28. luglio 1808. Cattaro

Costituito personalmente in officio della canceleria comune il signor capitano Antonio Radimiri quondam Cavalier Nadal di Dobrota per tale all'ufficio benissimo noto, quale persuaso della probita di Luigi Brambilla, ora commorante in questa citta, con questo ed ogni altro miglior modo, si costituisce e si e costituito peggio e garante per la summa di franchi 700, dico settecento, presso li Regi Diritti per la fedele amministrazine ed esazione de

⁹ Isto, str. 9/t.

Dazi nella citta e circondario di Budua, dove fu destinato dall' accetto pubblico, obbligando all' effetto signor costituente a garanzia de Regi Diritti li di lui beni che tiene in questa provincia e specialmente di lui casa posta in questa citta nel Riparto Fiumera; il tutto sotto generale obbligazione in amplissima forma ratificando et sic.

Presente il signor giudice Giovanni Valeri.¹⁰

* * *

Tripun Zifra, pok. Frana iz Kotoru, jamči za poštenu vođenje civilne poštanske službe u Kotoru. Nju mu je povjerio upravnik civilnih pošta u Boki sa sjedištem u Dubrovniku, dana 31. avgusta 1808. godine. On se obavezuje i zalaže, u smislu osiguranja svog ureda 2400 italijanskih lira, odnosno, stavlja pod hipoteku državnom Eraru kuću u Kotoru u ulici sv. Domenika u predjelu *Fiumera*, koju je nedavno kupio i kojom državni Erar može da se obešteti u slučaju kakvog manjka.

Dokument u originalu glasi:

Addi 31. agosto 1808. Cattaro

Costituito personalmente nell' ufficio della canceleria comune il signor Triffon Ziffra quondam Francesco di questa citta, per tale all' ufficio benissimo noto, quale cautelar dovendo la di lui amministrazione nell' Ufficio Postale civile in questa citta ad egli affidato dal direttor censuale delle Poste civili d' Albania¹¹ in Ragusa, sponte , con questo ed ogn' altro miglior modo, obbliga e sottopone a garanzia del detto di lui ufficio la summa di lire italiane numero 2400, per le quali assegna in ipoteca al Regio Errario il casale in questa citta in contrada di San Domenico del Riparto Fiumera, recentemente da esso costituente acquistata e sopra del quale in ogni circostanze di difetto nell' amministrazione sudetta potra il Regio Errario indenizzarsi di qualunque difetto che derivar gli potesse per opera di esso costituente, quale pure ora per sempre assume, sopra di se e detto casale, sentenza volontaria e mandato giudiziale in forma, promettendo per se, eredi di mantenere ed osservare il presente sub obbligazione, ratificando et sic.

Presente il signor giudice Giovanni Valeri.¹²

* * *

¹⁰ Isto, str. 10.

¹¹ Naziv je po ugledu na nekadašnji mletački naziv *Albania Veneta* za Boku Kotorsku.

¹² Isto, str. 15.

Kanonik Katedrale sv. Tripuna, don Petar Terevizan, ubijeden u poštenje Andrije Andeli Radovanija pok. Petra iz Kotora prihvatio je odgovornost da jamči za njega, njegovo dobro i odano vođenje dužnosti carinika u luci Rose. Dana 10. septembra 1808. jamči iznosom od 1000 franaka, zalažući kuću u Kotoru, u području Fiumera, na broju 209, u kojoj stanuje.

Dokument u originalu:

Addi 10. settembre 1808. Cattaro

Costituito personalmente nell' ufficio della cancelleria comune.

Il Reverendissimo Canonico di questa Cattedrale don Pietro Trevisan quale persuaso della probità di Andrea Angeli Radovani quondam Pietro da Cattaro, perciò con questo ed ogn' altro miglior modo, che detto signor canonico Trevisan si costituisce e si e costituito pieggio e responsabile per la buona e fedele amministrazione del sudeto Andrea Radovani nel carico di Doganiere nel Porto Rose per la summa di franchi mille obbligando all' effetto la di lui casa dominicale esistente in queta citta, nel Ripparto Fiumera al numero 209, e cio nella piu ampla e solenne forma ratificando et sic.¹³

* * *

Smatramo da su arhivski spisi koje smo iznijeli u ovom članku zanimljivi iz više razloga. Prije svega, prikazuju vrijeme u kojem su nastali. Naime, tu je, donekle, od značaja povjerenje koje je vladalo među pojedincima i na kojemu su se često bazirali društveni odnosi. Izjava i potpis, doduše, u prisustvu zvaničnih lica, imali su težinu i obavezu izvršivosti. S druge strane, spisi vrlo jasno dokazuju da se francuska administracija nije zasnivala na povjerenju prema bilo kome, čak ni prema onima koje je sama birala i imenovala za vršenje neke funkcije. Naime, u Boki Kotorskoj je za vrijeme francuske vladavine bilo malo ljudi koji su bili odani vlastima. Čim su organizovali privremenu upravu u Boki, vlast je nametnula teške kontribucije – poreze i takse. Koliki su bili zahtjevi francuskih vlasti najbolje govori namjera, pred sami kraj vladavine, da se stanovništvu nametnu porezi čak na vrata i prozore.

Sa druge strane, u spisima se mogu naći kućevlasnici u Kotoru i Herceg-Novome, podaci o mjestu i o kućnom broju. U Kotoru je, tada, naziv gradskog područja određivao položaj kuća, kao na primjer „*nel riparto Fiumera*”, „*nel riparto Marina*”, dok je bliže određenje položaja kuće bilo kao u primjeru „*in contrata di San Gerolimo*”.

Jamstvo u novcu, odnosno, u nekretninama, radi osiguranja nečijeg poštenog službovanja, u državnoj administraciji nije, izgleda, prestalo kao

¹³ Isto, str. 15/t.

pravna kategorija odlaskom francuskih trupa iz Boke. Javlja se se i za vrijeme austrijske vladavine 1815. godine.¹⁴

Anita Mažibradić

**GUARANTY AS LEGAL PROTECTION FROM THE ABUSE OF
STATE REVENUES IN KOTOR DURING THE FRENCH RULE
-Year 1808-**

Summary

After the conclusion of the peace treaty in Tilsit on 7th July 1807, Napoleon's troops entered the Bay of Boka Kotorska on 12th August the same year. The military authorities immediately brought the decree on temporary organization of French administration in the province of Boka, in the area of Kotor, Budva and Herceg Novi. In order to realize their administrative objectives, reliable civil officers were chosen and appointed for the jobs in government bodies. French Royal Provincial Delegation in Kotor particularly careful when appointing the civil officers for financial operations. French administration needed large monetary funds for the planned drive to the East, so the French immediately after their arrival instituted different contributions, very hard for the native population. The taxes consisted of: tax per capita, land tax, toll. Administrative taxes were paid on agricultural products, in particular wine and oil. Excises were imposed on salt, a very important product, and various customs duties were also very high. For the protection of government interests, that is state revenues, the candidates for financial services had to guarantee by pecuniary means for their proper and devoted performance of the duties. As some cases they were not financially secure, certain well to do citizens would guarantee for them. The guaranty, as pecuniary obligation, was determined in accordance with the responsibility of the job, and as the security of payment houses, real property such as land or houses was mortgaged. A dozen of original archives documents in Italian, when processed, are the best illustration of the treated topic.

---

¹⁴ IAK, SN (Sudsko-notarski spisi), III, 39